
Ray Keenoy

TALÁLKOZÓ ÁCS IRÉNNEL

*'Látom, hogy boldognak születtem'
(Anna Margit festőnő Ács Irénről)*

CÓRESZ

Sürgős hívás szólít a covent garden-i kulturális központba, ahol egy magyar fotós újságíró, Ács Irén képeiből nyílik kiállítás. Kicsit késve, de odaérek, és nem tudom, mit gondoljak: csinos lányok divatbemutatót tartanak magyar tervezők ruháiból. Ahogy a lányok végigperdülnek a díszes kifutón, látni, hogy a háttérben fényképek lógnak a falról – Ács Irén képei, szülőföldjéről a hagyatékbán gazdag Hollókőről. Egy napsütötte, színes hely népi viseletekkel, inkább népi ruhakölteményekkel – amitől büszke az ott élő.

A mennyei fotók és a kifutó angyalkáinak ismétlődő körözése közepette kicsit elszédülök, de a show véget ér, tapssal és fehér borral. A megilletődött modellek meghajolnak és gratulációk egész özöne zúdul rájuk. Tóth Valéria, magyar rádiós újságíró mutat be Ács Irénnek, akit, mint kiderül, szintén lenyűgözött az eddigi műsor. Megemésztjük a dolgot, úgy mint a Magyar Kulturális Intézet igazgatónőjének, Bogyay Katalinnak kedves ajándék-gesztusát, aki, mint egy jó közép-európai házigazdához illik, mindent megtesz, hogy jól érezzük magunkat, a törvényes határok keretein belül...

Irén megmutatja *Őrizd meg* című, szülővárosa képeiből álló könyvét – mely angol fordítására és kiadására engem kértek fel. Engem, mivel „volt Nyugat-Európai” állampolgárként kezdem megismerni a magyarokat, és már szerkesztettem magyar irodalomról szóló könyvet. Elfogadom a kihívást, hogy bővítsem magyar ismereteimet, másrészt én is zsidó vagyok, mint Ács Irén, és ezt a zsidó történetet is el kell mesélnie valakinek. Tehát részben közös származásunk hozott minket össze aznap este. A dédapáink valaha valószínűleg ugyanazt a jiddist beszélték, és kétségtelen, hogy zsidó szombatokon ujjuk sokadszor mentek végig nyúzott imakönyveik fekete írásjelein.

De eltelt száz év, és az asszimiláció lejtőjén nem volt megállás. Mi, a két hajdani rokon az egyszer volt 15 milliós közép-európai zsidóságból, nem értjük egymás szavát. De egyet lehet mégis. Tóth Valéria lelkes tolmácsként közvetít köztünk, amikor is elérünk egy szóhoz: córesz (meghurcoltatás). Ez az egy szó, amire reagálni tudok: Ács Irén testvérének, apjának, anyjának és nagyszüleinek meggyilkolásának történetére. Ezen a ponton Tóth

Valéria már nem tudott segíteni. Csak ráztam a fejem és mondtam, „át... ez a zsidó történelem, zsidó córesz”. Irén feltüzelt, éles fotósszeme rámvillan. „Córesz” mondja, s bólint, „córesz”.

Később teszem hozzá, hogy a huszonhárom írásjelünkből, a több évezrednyi kultúrából és tanulásból a keresztény világ berkein belül végigélt asszimiláció után, csak egy szó maradt meg két zsidónak, hogy egymással gondolatait közölje. Végül az egy közös jiddis szavunk maradt a társalgásban: córesz.

A MAGYARORSZÁGI ZSIDÓK TÖRTÉNETE

A magyarországi zsidók története – eléggé sűrítve – hasonlít az Európa más részein élő zsidókéhoz. A zsidók ősi, de napjainkig a fennmaradás harcára kényszerített nép. Ironikusan az antiszemita előítéleteknek már a kiinduló pontja is hibás, mondván, hogy a zsidók keletről jött betolakodók, ugyanis már a keresztényeket, szlávokat, gótokat, teutonokat – nem is beszélve a hunokról, törökökről – megelőzően európaiak voltak, jóval a sötét középkor nyugtalansága előtt... A zsidók az időszámításunk szerinti III. században érkeztek meg a mai Magyarország területére, akkor mikor a Római Birodalom ellenőrzése alá került Pannónia. Azóta sokat változott a terület nemzetiségi összetétele, törvényileg szabályozták kereskedelmüket, zsinagógaépítésüket, egyébként pedig folyamatosan pogromok, és üldöztetés árnyékában éltek, a váltakozó közhangulat miatt.

Ács Irén és Szécsény városának fényképes és egyéb emlékekkel illusztrált dokumentációja hitelesen mutatja be a zsidók életét Európában és Magyarországon. A könyv egyik megindító fejezetében szinte hallani, milyen fájdalmas neki szavakban visszaadni, milyen volt a zsidók helyzete a háború előtt. Hogyan próbáltak talpon maradni, hogyan harcolt mindeki a saját és gyermekei életéért.

Ez a könyv akkor jött létre, amikor Ács Irént felkérték, hogy adjon ő is valamit a magyarországi holokauszt emlékeihez. Sok idős és sokat megélt emberhez hasonlóan, neki is fájó az emlékezés, ez néha annyira erős, hogy másra nem is tudnak emlékezni csak a népirtás szörnyű tényeire, és még szörnyűbb képeire. Tehát összegyűjtötte elképesztően változatos témájú fényképeit, és egy memoárt írva hozzájuk, elkészült a könyv. Így lett ez egy elbűvölő történet, amelyben egy érzékeny és vibráló gyermek megosztja örömeit és bajait az iskolatársaival, és mindig hálás szülei szeretetéért, és gondoskodásáért.

Ami szerintem igazán sikeressé (és az iskolai tananyag részévé) tette a könyvet, az az Ács család sok más akkori zsidó családhoz hasonló sorsa. Irén testvére Pista nincs a szécsényi munkaszolgálatosokról készült képeken, mert, ahogy Irén mesélte nekem, Pista megszökött, de pénz és hamis iratok hiányában újra elfogták, és Ausztriába hurcolták. A Blumberger nevű

nagybácsi, - aki szintén szécsényi lakos volt és holokauszt-túlélő – mesélte el, hogy Pista ugyanabban a menetszlophoz tartozott, mint ő. „De már annyira gyenge volt, hogy az Apa vitte hátán sokkal nagyobb termetű fiát... Pista halott volt, de az Apa még mindig vitte a hátán. A többiek kérték, hogy rakja le. Az út mellé temették... Ez olyan, amiről képtelen vagyok beszélni.” Mondja Ács Irén. Közben imádott nagyszülei, 80 és 85 évesen, túl öregek voltak, hogy halálra dolgoztassák őket, ezért azonnal a gázkamrába kerültek... Szerencsésnek tartották őket, hiszen teljes életet éltek szeretetben. Szeretetteljes és élő emlékeket kapunk szüleiről is, egy olyan képet, melyből kiderül, milyen lett volna, ha ezek a nagyszerű emberek leélik életüket, és tudnak adni valamit a világnak. Ehelyett Közép-, és Kelet-Európát megfosztották legenergikusabb és kozmopolitább közösségétől...

A mai ember számára kihívás, hogy összerakja ezeknek a teljesen magyarrá vált családok történetét, a sárga csillaggal megjelölt, és később meggyilkolt öregek és síró gyermekek történetét.

Magyarország, a többi közép-, és kelet-európai országgal együtt kiemelkedett a szovjet blokk ön-izoláló disztópiájából, hogy segítsen egy nagyobb Európát építeni, és a könyv angol kiadásának igazi lökést az adott, hogy idén fogadta be az Únió Magyarországot, a kultúrájával együtt.

Egyedül az frusztrál, miközben beszélgetek Ács Irénnel, a csodálatos asszonnyal, a nagyszerű fotóművésszel, a lenyűgöző túlélővel, hogy nincs közös nyelvünk. A kommunista korból jön, azt megelőzőn egy nacionalista Magyarországból, iskoláit még a háború előtti nehéz években fejezte be, és csak hazájából érték hatások, miközben itt vagyok én, egy elkényeztetett „örök diák” típus és kulturális kozmopolita, aki tíz nyelvvél is megismerkedett, de olyan jellegű tapasztalata, mint Ács Irénnek, soha nem volt. A szégyenteljes utolsó helyen ott az angol nyelv, gyakran még olasz, francia vagy német is felbukkanhat váratlanul. Magyarországot igazán a kommunikáció lehetőségének hiánya izolálta el a hajdan volt Nyugat-Európai országoktól. Most, hogy lerakom a kávémat, egy, a Nagy-Britannia Európa-ügyi minisztériuma által kiadott alátétre, melyen meg vannak jelölve a csatlakozó országok, rendkívül boldognak érzem magam. Nekünk európaiaknak (és európai zsidóknak), végre van közös nyelvünk, lehet ez a kereskedelem, vagy éppen a kulturális érintkezés nyelve, és remélem, hogy ez az emberi kapcsolat nyelve is lesz, nem azé a fagyos és ellenséges elidegenedésé, amiben felnőttem.

(Fordította: Praznovszky Dániel)

Ács Irén Őrizd meg című könyvének angol nyelvű kiadását 2004. szeptember 13-án mutatták be Londonban a magyar Magic program keretében. A megrendítő könyv a szécsényi zsidókról szól, utószavát Praznovszky Mihály írta. Nógrád megyét a bemutatón Kovács Anna múzeumigazgató képviselte.